

Saksnummer	Utvalg/komite	Dato
137/2024	Fylkesrådet	30.04.2024

Høring - Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljø

Sammendrag

Nordland fylkeskommune har mottatt på høring *Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer* fra Riksantikvaren. Dette er en strategi som beskriver hvordan «kystens kulturmiljøer» skal ses i sammenheng og hvordan innsatsen for å ta vare på kulturmiljøene kan struktureres.

Fylkesrådet mener *Bevaringsstrategi for kysten kulturmiljøer* er et godt verktøy for å koordinere og strukturere innsatsen på kulturmiljøfeltet. Det er imidlertid negativt at dokumentet ikke omtaler fremtidig tilskuddsforvaltning eller beskriver hvordan deltemaene i strategien skal kunne endres i fremtiden.

Bakgrunn

I tråd med Melding St. 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken*, skal arbeidet med bevaring av kulturminner, kulturmiljø og landskap videreutvikles med fokus på engasjement, bærekraft og mangfold. Riksantikvaren har fått i oppdrag fra Miljødepartementet å utarbeide nye bevaringsstrategier i samarbeid med de ulike forvaltningsnivåene, fagmiljøet og andre relevante aktører.

Bevaringsstrategiene sitt formål er å bidra til vern og bruk av prioriterte kulturmiljø. Videre skal de strukturere innsatsen mot de nye målene i kulturmiljøpolitikken ved å koordinere virkemidlene og legge til rette for at kulturmiljøet blir en ressurs i samfunnsutviklingen. Bevaringsstrategien for kystens kulturmiljø skal være et verktøy for en samlet innsats og et felles engasjement for å prioritere tiltak knyttet til kystens samla kulturmiljø.

Riksantikvaren fullførte i 2023 et overordnet rammeverk for bevaringsstrategiene. Dette rammeverket var på høring i 2022 og Nordland fylkeskommune utalte seg da i saken.

Fylkestinget vedtok i FT-sak176-2022 Riksantikvarens overordnede bevaringsstrategi til å være et rammeverk som kan bidra til å oppnå de nasjonale målene innen kulturmiljøfeltet og som vil understreke at kulturmiljø bidrar til å fremme en positiv og bærekraftig samfunnsutvikling. Men kommenterte den gangen at høringsdokumentet burde ha omtalt framtidig tilskuddsforvaltning til kulturminner og kulturmiljø.

Underordnet rammeverket fra 2023 skal det utarbeides tematiske bevaringsstrategier. Mål for 2024 er å ferdigstille bevaringsstrategier for «kystens kulturmiljøer» og for «landbrukets kulturmiljøer». I tillegg til disse er det planlagt å utarbeide følgende tematiske

bevaringsstrategier:

- Sirkulærøkonomi og ombruk
- Kulturmiljøer i byer og steder
- Fellesskapenes kulturmiljøer
- Kulturmiljøer fra næring, handel, industri og infrastruktur

Bevaringsstrategien er organisert i to deler.

I del 1 presenteres bakgrunn og overordnede føringer, utfordringer og muligheter, avgrensning, roller, ansvar og innsatsområder. Innsatsområdene skal vise hvilke områder, aktiviteter og tiltak som skal prioriteres for å nå de nasjonale målene.

Følgende innsatsområder er valgt:

- Bevaring og ombruk
- Kunnskap og kompetanse
- Opplevelse og engasjement
- Urfolk og nasjonale minoriteter

Innsatsområdene skal vise hvilke områder, aktiviteter og tiltak som skal prioriteres for å nå de nasjonale målene. Bevaringsstrategien for kystens kulturmiljø skal være et verktøy for en felles innsats for kystens kulturmiljø, og skal stimulere til langsiktig og god forvaltning og bruk av kulturmiljøene.

I del 2 presenteres de tre prioriterte deltemaene i strategien. Videre beskriver de innsatsområdene som kan brukes for å oppnå målene om engasjement, bærekraft og mangfold innenfor de tre deltemaene. Følgende tre deltemaer i bevaringsstrategien er prioriterte områder innenfor det omfattende temaet kystens kulturmiljø:

Deltema 1 Sjøveien, Handler om sjøveien, eller leia, som den viktigste historiske kommunikasjonsåren langs kysten, og omfatter kulturmiljøer knyttet til uthavner, handelssteder og anløpssteder for rute- og lasteskip. Fartøyene er en svært viktig del av denne historien og disse kulturmiljøene. Utfordringene inkluderer fraflytting, liten kunnskap om kulturmiljøene og behov for bedre samordning av virkemiddelbruk og statlig og regional innsats.

Deltema 2 Naustet, der vi går i land, handler om bygninger og konstruksjoner som ble bygget i nærheten av gårdsbruk og annen bebyggelse for å huse robåter og utstyr for fiske. Dette gjelder mindre naust, sjøhus, brygger, vorrer, kaier og støer. Forhistoriske nausttuffer er også en del av dette deltemaet. Bygningene og konstruksjonene i dette deltemaet er viktige for å bevare den materielle kystkulturen. Kartlegging har vist at det er et betydelig tap av naust og sjøhus, og at få er i bruk.

Deltema 3: Ferie og friluftsliv langs kysten, handler om bruken av kysten til ferie og fritid. Etter at ferie ble innført på 1920-30 tallet var fritid noe som skulle fylles med

aktivitet. Dette deltemaet omfatter sjøbad, fritidsbebyggelse, feriehem og feriekolonier, hoteller og pensjonater samt fritidsbåter. Det er stor utbyggingsaktivitet i mange kystområder, og mange steder berører dette kulturmiljøer. Manglende kunnskap om de enkelte kulturmiljøers verdi og betydning gjør det utfordrende å prioritere kulturmiljøer for vern og utvikling.

Problemstilling

Riksantikvaren ber om innspill på utfordringsbildet og avgrensning av strategien, prioriteringer innenfor deltemaene og innsatsområdene. De tar også gjerne imot innspill på om det er noen av de omtalte temaene som ikke er relevante, eller som bør prioriteres ned.

Riksantikvaren ønsker særlig tilbakemelding på:

1. Avgrensning:

I hvilken grad er avgrensningen egnet til å favne de viktigste behovene og utfordringene knyttet til bevaring og bruk av kystens kulturmiljøer?

2. Deltemaer:

Er de foreslåtte deltemaene i bevaringsstrategien egnet til å spisse innsatsen mot de riktige områdene innenfor kystens kulturmiljøer? Har de foreslåtte deltemaene det riktige innholdet og de rette prioriteringene? Er det visse kulturmiljøer som bør vektlegges mer innenfor de enkelte deltemaene? Hvilke problemstillinger bør prioriteres?

Drøfting

Avgrensninger

Strategien gjør på en god måte rede for et utfordringsbilde for kystens kulturmiljø som også treffer de utfordringene kulturmiljøvernet i Nordland står i. Økonomiske og strukturelle samfunnsendringer, klima, informasjon og kunnskap truer kulturmiljøene. På den andre siden er det et stort engasjement langs kysten for kysthistorien. Dette gjelder også i Nordland der det er mange lag, foreninger og enkeltpersoner som driver aktivt vernearbeid. I tillegg er kystmiljøene en viktig ressurs i Nordland som reiselivsdesinasjon.

Innspill på tema 1: Avgrensninger

Den geografiske avgrensningen av begrepet kyst er drøftet i strategien og det står blant annet:

Det foreslås ingen geografisk definisjon av begrepet "kyst" i denne bevaringsstrategien. Av praktiske hensyn, og for å gjøre arbeidet med bevaringsstrategien overkommelig og forståelig for samarbeidspartnere, har vi valgt å avgrense "kysten" til i, ved eller i umiddelbar nærhet til saltvann.

Strategien skal samtidig være geografisk romslig nok til å favne viktige sammenhenger der handel og ferdsel har gjort at både innland og kyst henger naturlig sammen. Dette virker som en god definisjon av begrepet «kyst» og vil være brukbar og forståelig for de som skal bruke

strategien.

Innspill på tema 2: Deltemaer

Det er valgt tre deltemaer i strategien. Der de to første *Sjøveien* og *Naustet* er mest relevante for Nordland. Deltemaet *Ferie og friluftsliv* langs kysten er et interessant tema, men er mindre relevant for den nordnorske kysten. Riksantikvaren skriver i strategien *Et deltema vil kunne være kortere enn virketiden til hele bevaringsstrategien og nye deltemaer kan komme til underveis.* Dersom dette er hensikten, bør strategien si noe om hvordan nye deltemaer kan komme til etter iverksetting av bevaringsstrategien, utover at dette forutsetter en prosess som inkluderer medvirkning i tråd med rammeverket.

I innledning til strategien om overordnede føringer, står det:

Det heter videre at temaene som bevaringsstrategiene skal bygges rundt, skal være uavhengige av type kulturmiljø og tidsperiode. De skal favne geografisk, sosial, etnisk og næringsmessig bredde.

Dette er et viktig perspektiv. Kulturmiljøvernet må inkludere kulturminner, kulturmiljø og landskap opp mot vår tid. I forhold til tidsperiode framstår det likevel som det i strategien under både deltema 1 og 2 stopper opp når det gjelder historien utover på 1900- tallet. Det er skrevet mye om bruken av kysten, naust, sjøhus og saltebuer, og det nevnes også rutebåtene og anløpsstedene som etter hvert oppstår som følge av at det blir regularitet i passasjer og godstrafikken. Men den nyere samferdselshistorien som biltrafikken og fergene representerer, er ikke nevnt. Både fartøyene og anløpsstedene som oppstår utover på 1900- tallet er viktig del av kysthistorien, spesielt på kysten fra Vestlandet og nordover.

Under tema *Sjøveien* trekker riksantikvaren fram tre særlige undertema. Det er Uthavner, Handelssteder og Post- og anløpssteder for kystbåtene. I avsnittet om Uthavner er det uthavnene på Agderkysten som blir viet oppmerksomhet. I en strategi som skal være så overordnet at den skal sette rammer for kulturmiljøvernet langs hele kysten, er det uheldig at et såpass avgrensa område blir viet særskilt plass. For Vestlandet og Nord-Norge vil værene være like viktig som uthavnene er på Agderkysten, og strategien burde åpne for denne variasjonen av kulturhistorie.

Med unntak av nausttuftene, som nevnes under strategiens deltema *Naustet – der vi går i land*, savnes kulturmiljøer fra forhistorisk tid og middelalder i forslaget til deltema *Sjøveien*. Det kan blant annet nevnes de slipte bergkunstlokalitetene i munningen av de sentrale fjordsystemene som sannsynligvis signaliserer sjøfarende om «opptatte» territorier allerede for 8 – 9000 år siden. Samme funksjon har sannsynligvis de store åsrøysene på øyer og holmer langs leia hatt, anlagt mange tusen år senere, men fremdeles i ei fjern fortid. Man kan anta at disse gravrøysene trolig også vært seilingsmerker helt opp i nyere tid.

I strategien pekes det på at omleggingen av fisket og innføringen av Råfiskloven i 1936 og opprettelsen av Råfisklaget i 1938, markerte begynnelsen på slutten for handelstedene langs kysten. Men i forkant og etterkant av dette pågikk det en stor industrialisering langs kysten. Det ble bygd større og mindre anlegg tilknyttet fiskerinæringen. Dette er en viktig del av utviklingen av vår moderne historie og burde være en del av denne strategien. Hvis dette ikke tas med her, bør det komme inn som en del av den kommende strategien for «Kulturmiljøer fra næring,

handel, industri og infrastruktur».

Fartøy og båter er en sentral del av kystens kulturmiljø og er omtalt i flere steder i strategien, og det er bra. Fritidsflåten er trukket inn som en del av deltemaet om ferie og friluftsliv. Dette er i liten grad en del av Nordlands fartøyflåte, men en viktig del av fartøyvernet som det fram til nå har vært for lite fokus på.

Både i *Rammeverk for bevaringstrategiene* og i *Strategien for kystens kulturmiljø* legges det vekt på samhandling og at virkemiddelbruken skal være koordinert og sees i sammenheng. Hvordan koordineringen skal skje og hvem som har ansvaret er ikke videre utdypet. Dette er to viktige tema som strategien må si noe om.

Det er gjennomført en konsultasjon mellom Riksantikvaren og Sametinget. Der påpeker Sametinget at det nå er bra at Riksantikvaren har tatt med *Urfolk og nasjonale minoriteter*, som et eget innsatsområde.

Fylkesrådets vurdering

Strategien svarer ut Stortingsmelding nr. 16 (2019-2020) *Nye mål i kulturmiljøpolitikken* på en god måte. Den legger vekt på koordinering av virkemidler og samhandling mellom alle aktørene i innenfor kulturmiljøfeltet og andre relevante parter. Fylkesråden mener dette er gode signaler på hvordan forvaltningen må tenke i årene som kommer. Fylkesråden ser også at strategien her har en svakhet. Den burde sagt noe om fremtidig tilskuddsforvaltning til kulturminner og kulturmiljø. Dette var også kommentert av Nordland fylkesting i høringsuttalelsen til rammeverket for bevaringstrategiene som var på høring i 2022.

Fylkesråden ser også at de overordna måla om engasjement, bærekraft og mangfold, er viktige og relevante mål for strategien. Ved å legge til rette for mer samarbeid på tvers av sektorer, kan man lettere se og belyse de ulike behovene, utfordringene og problemstillingene innen kulturmiljøforvaltningen. Samarbeid og koordinering av ressursene, vil også styrke effekten av virkemidlene. Dette vil igjen gjøre det lettere å samhandle for å løfte fram, engasjere bredt og aktivere kulturmiljøet som en viktig og relevant samfunnsressurs.

Fylkesråden ser at både deltemaene Sjøveien og Naustet i hovedsak beskriver historien fra 1600-tallet og opp til andre verdenskrig, mens både den forhistoriske delen av historien og etterkrigshistorien er lite vektlagt. Begge disse ytterkantene av historien burde belyses bedre i den endelige strategien.

Fylkesråden ser at strategien sier at et deltema vil kunne vare kortere enn virketiden til hele bevaringsstrategien og nye deltemaer kan komme til underveis. Hvordan disse deltemaene skal avsluttes, og hvordan og på bakgrunn av hva man skal velge nye deltema, må utdypes og komme klart frem i den endelige strategien.

Fylkesråden ser at både rammeverket fra 2022 og bevaringsstrategien er dokumenter som må leses i sammenheng, for å få den fulle forståelsen av hvordan Riksantikvaren tenker om kulturmiljøforvaltning i fremtiden. Strukturen og målet i de nye bevaringsstrategiene følger av en generell tendens i forvaltningen der staten legger de overordna måla og føringene, og overlater ansvar og myndighet for utøvelsen til de lokale og regionale forvaltningsnivåene. Som en følge av dette er bevaringsstrategien overordna og kort i form, og skal gi retning til vernearbeidet. Riksantikvaren peker videre på at dette forutsetter at kulturmiljøsektoren må jobbe på nye måter

og de skriver at «*Bevaringsstrategiene skal imidlertid i større grad enn tidligere ta høyde for at det finnes mange ulike måter å ta vare på mangfoldet av kulturmiljø på.*». Dette åpner i en sterkere grad en tidligere for regional politikktutforming på kulturmiljøområdet.

For Nordland vil strategien øke det politiske handlingsrommet og gi fylkeskommunen mulighet til å lage egne regionale prioriteringer og vernepraksiser. Eksempel på dette er den nylig vedtatte *Fartøyvernstrategien for Nordland*.

Stortingsmeldinga og bevaringsstrategiene løfter fram mangfold som et viktig mål. Det skal være et mangfold av kulturmiljø som innbyggene opplever som sin kulturarv. Dette vil forhåpentligvis også være med å øke interessen for kulturmiljøet i befolkningen. At enkeltpersoner og lag er med å velge ut kulturminner og miljøer som skal bevares, vil øke engasjementet. Det samme vil kunne skje som følge av at man flytter fokuset fra bevaring til bruk. Det gjør det mer aktuelt og relevant for mange av eierne av kulturmiljø å gå inn i samarbeid med vernemyndighetene når vernet blir et resultat av respektfullt og gjensidig samarbeid. Fylkesråden mener dette vil være med å løfte engasjementet for kulturminnene i fremtiden.

Fylkesråden vil til slutt rose Riksantikvaren for måten man i strategien legger opp til å aktualisere kulturmiljøene som en relevant og viktig del av samfunnsutviklingen. Fylkesråden syns også det er bra at Riksantikvaren i arbeidet med strategien jobber for å ivareta de samiske interessene, og at man har et eget innsatsområde som omhandler urfolk og nasjonale minoriteter.

Medvirkning

Saken har verken direkte eller indirekte konsekvenser for barn og unge, eldre eller personer med funksjonsnedsettelse.

Konsekvenser

Økonomiske og personellmessige konsekvenser

Saken har ingen økonomisk eller personellmessige konsekvenser for Nordland fylkeskommune. Saken har heller ingen konsekvenser for likestilling, miljø/klima, folkehelse, universell utforming, bygningsmessige forhold, samfunnsansvar ved anskaffelser eller andre relevante forhold.

Vedtakskompetanse

Det vises til Fylkesting-sak 31/2020 – Reglement for delegering av myndighet fra fylkestinget, hvor det i pkt. 6.5, heter at Myndighet til å avgi uttalelse i hørings saker om lovforslag, offentlige utredninger og om endring av nasjonal politikk, tilligger fylkestinget. Fylkesrådet kan likevel avgi uttalelse i slike saker når tidsfrister ikke muliggjøre behandling i fylkestinget. Øvrige hørings saker av betydning for Nordland kan avgis av fylkesrådet.

Fylkesrådets innstilling til vedtak

1. Fylkesrådet i Nordland er positive til at Riksantikvaren nå utarbeider *Bevaringstrategi for kystens kulturmiljø*. Utkast til strategi er godt gjennomarbeidet og utdyper mange av utfordringene kulturminnevernet står ovenfor.
2. Den kommende strategien bør si noe om hvem som har ansvaret for at samarbeidet som er beskrevet i strategien blir iverksatt.

3. Den kommende strategien må bli tydelig på de økonomiske virkemidlene som skal være tilgjengelig for å oppnå målene i strategien.
4. Når nye deltema skal lanseres i *Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljø* ved en framtidig revidering, bør også kulturmiljø fra forhistorisk tid og middelalder være et deltema.

Bodø den 17.04.2024
Arne Ivar Mikalsen
fylkesråd for samfunn, kultur og miljø
sign.

30.04.2024 Fylkesrådet
FRÅD-137/2024

Votering i Fylkesrådet

Enstemmig

Vedtak

Innstillingen enstemmig vedtatt

Vedlegg:

Tittel	DokID
Invitasjon til høring - Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer	1185124
Riksantikvarens forslag til bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer.PDF	1185125
Protokoll fra konsultasjon med Sametinget 26.01.2024.PDF	1185126